

Прегледни рад

UDC: 911.3:330(497.11)
DOI: 10.2298/IJGI1103047A

ИНВЕСТИЦИОНА ПОЛИТИКА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ У ТРАНЗИЦИОНОМ ПЕРИОДУ

Југослав Аничих¹, Марко Лакета*, Светлана Вукотић**

* Факултет за предузетнички бизнис, Београд

Примљено 18 маја 2011; рецензирано 8 септембра 2011; прихваћено 25 октобра 2011

Резиме: Заостатак у привредном развоју у односу на земље ЕУ као и земље региона наша земља може надокнадити само подизањем конкурентности своје привреде, која у великој мери зависи од могућности инвестирања привредних ентитета у побољшање својстава постојећих и развој нових производа и услуга, као и увођење савремене технологије и технолошких поступака. Програм транзиције које су спроводиле бивше социјалистичке земље био је заснован у великој мери на страним директним инвестицијама (СДИ) које су омогућиле овим земљама успешно укључивање у глобалне токове међународне производње и целокупне економије. У раду ће бити анализирани могућности и извори инвестирања наше привреде и њихов утицај на побољшање свеукупне и регионалне конкурентности предузећа, као неопходног услова за повећање извоза и целокупног привредног развоја земље.

Кључне речи: инвестициона политика, стране директне инвестиције, конкурентност, транзиција.

Увод

Неопходност укључивања у међународну поделу рада захтева од сваке националне привреде достигнут одговарајући ниво конкурентности, који ће јој у условима глобализације омогућити равноправну тржишну утакмицу са осталим учесницима на међународном тржишту. Постизање овог захтева се може остварити адекватном инвестиционом политиком у привредном сектору, који ће постојећа ограничена финансијска средства усмерити у привредне гране које ће обезбедити испуњење циљева економске и инвестиционе политике који се огледају у обезбеђењу трајно одрживог привредног развоја, повећању запослености и извоза, равномерном регионалном развоју и ефикаснијем коришћењу постојећих ресурса .

¹Контакт: ajugoslav@yahoo.com

Србија је суочена са великом технолошком заосталошћу, недовољним управљачким (менаџерским) знањем и што је посебно отежавајуће – недовољним сопственим капиталом и домаћом штедњом за реализацију озбиљнијих инвестиционих пројеката. У таквој економској ситуацији улога страних директних инвестиција добија на својој тежини, посебно имајући у виду све предности које СДИ имају у односу на кредитно задуживање код међународних финансијских институција и комерцијалних кредитора. Стварање повољног инвестиционог амбијента и способност да се искористе сви позитивни и избегну негативни ефекти СДИ су основни захтеви који се постављају пред креаторе инвестиционе и економске политике.

Економском политиком треба усмерити инвестиције у секторе привреде који се баве вишим фазама прераде производа и који стварају већу додату вредност, јер је велико учешће репроматеријала и сировина у извозу показатељ неразвијености земље која има такву структуру извоза. С друге стране, Србија се налази у позицији када је потребно инвестиционом политиком исправити све грешке досадашњег периода у погледу равномернијег регионалног развоја, како би се зауставили негативни трендови који се огледају у повећању регионалних разлика у запослености, зарадама, извозу, инвестицијама, инфраструктури, негативним демографским кретањима и сл.

Предмет рада је указивање на значај који инвестиције имају на повећање иновативности, конкурентности и извозне перформансе предузећа, са посебним освртом на стране директне инвестиције. Дефинисањем економског утицаја инвестиција и компаративном анализом са одговарајућим подацима земаља у транзицији као и земаља чланица Европске Уније, обезбедиће се основа за ефикасније коришћење инвестиција у циљу бржег укупног, као и равномернијег регионалног развоја Србије. Извођењу закључака у погледу потенцијалних ефеката страних директних инвестиција на унапређење пословних перформанси предузећа потпомогао је индуктивно-дедуктивни научни метод.

Циљ рада је да укаже на неопходност унапређења инвестиционе политике Србије, истицање значаја улоге државних институција на токове укупног и равномерног регионалног развоја и сугерисање будућих активности надлежних институција уз уважавање искустава и примера добрих пракси европских земаља.

Ефекти страних директних инвестиција на привредни развој

Долазак СДИ има велики развојни потенцијал за земље у транзицији: да ли ће и у којој мери он бити искоришћен, зависи од многих фактора али и од способности земље домаћина да искористи позитивне и избегне негативне ефекте и ризике које СДИ могу да произведу. (Центар за либерално демократске студије, 2007.) Осим прилива свежег капитала користи које земљама домаћинима доносе СДИ могу да се јаве у неколико других видова:

- СДИ доносе значајан трансфер технологије који не може да буде постигнут путем финансијских инвестиција, позајмљивањем капитала или трговином робама и услугама,
- СДИ могу да унапреде конкуренцију на домаћем тржишту инпута,
- Примаоци СДИ често добијају обуку запослених током пословања нових предузећа што доприноси развоју људског капитала у земљи домаћину,
- Добит коју остваре СДИ увећава приходе од пореза на добит предузећа у земљи домаћину,
- СДИ могу водити измени технолошке базе земље и смањивању технолошког јаза у односу на развијене земље. При томе, владине политике привлачења СДИ могу значајно утицати на интензивирање индустријализације земље и подизање технолошког нивоа производње. О успеху такве политике говори високи кумулативни раст индустрије у периоду 2000-2007. године у појединим земљама у транзицији, док је кумулативни раст индустрије Србије у посматраном периоду био свега 16%.

Табела 1. Раст прерађивачке индустрије 2001-2008. године

Р. бр.	Држава	Процент раста
1	Пољска	84
2	Бугарска	76
3	Словачка	61
4	Румунија	41
5	Мађарска	55
6	Хрватска	40
7	Србија	16

Извор: Републички завод за развој, 2009

Резултати Табеле 1. указују на један од главних узрока заостајања укупног привредног раста наше земље у транзиционом периоду, а то је изузетно низак раст прерађивачке индустрије у односу на земље окружења.

Земље у развоју на почетку транзиционог периода бележе хроничну несташицу сопственог капитала, управљачких знања (менаџмент), савремене технологије, извозних канала и домаће штедне из које би могле да финансирају сопствени развој. (Центар

за либерално демократске студије,2007.) Отуда је значај СДИ за развој ових земаља у већини случајева пресудан, што показује и чињеница да је највећи део СДИ уложен у најразвијеније транзиционе земље.

Ефекти страних улагања су углавном позитивни и обострани, о чему сведочи и њихов динамичан раст последњих деценија: све земље које учествују у овом процесу бележе значајан привредни раст, што увелико повећава интерес за наставком таквих тенденција. Као алтернатива доласку СДИ јављају се кредити – комерцијални или кредити међународних финансијских институција (ММФ, Светска банка, ЕБРД и др). Но, уз велику задуженост која по правилу прати почетак транзиције, ова могућност је мање вероватна, јер презадужене земље су суочене са знатно смањеним могућностима добијања кредита. Уместо кредита, страни инвеститори доносе капитал, знање, извозне канале и нову пословну културу у земљу примаоца СДИ.(Максимовић, 2009).

Табела 2: Стране директне инвестиције, нето у периоду 2006-2008. године (у мил. УСД)

Држава	2006	2007	2008
Бугарска	7492	11442	8472
Чешка Република	3992	8818	8831
Мађарска	3658	2351	4853
Пољска	10716	17864	12951
Румунија	10944	9645	13577
Словачка	4182	2881	3156
Словенија	-218	-367	378
Хрватска	3194	4736	4213
Србија	4265	2195	2717

Извор: UNCTAD, за Србију Народна банка Србије

Ниво укупних СДИ у земљама Источне Европе јасно указује да су земље које су спровеле брзе унутрашње реформе привукле највише страних инвестиција, (ЛОСО monitor, 2007.) док Србија и на том плану значајно заостаје, посебно у висини гринфилд инвестиција², тако да су СДИ по глави становника у Србији и по неколико пута ниже од појединих транзиционих земаља.

² Шири дефиниција (ЛОЦО монитор-а) обухвата пет главних облика СДИ: гринфилд инвестиције (изградња нових предузећа), браунфилд инвестиције (проширење или реинвестирање у постојеће подружнице или локације у оностранству), спајање & аквизиције (M&A), приватизација и инвестиција у власништво и нови облици инвестиција (заједничка улагања, стратешко удруживање, лиценцирање и други уговори о ортаким друштвима).

Инвестиције у транзиционом периоду у Србију су пласиране највише у сектор неразмњљивих добара – банкарство, осигурање, телекомуникацију, енергетику, некретнине и трговину. Из развојне перспективе међутим, најзначајније су инвестиције које подстичу продуктивност и технолошки напредак у сектору размњљивих добара пошто позитивно утичу на повећање конкурентности и извоз домаће привреде. (Савет страних инвеститора, 2010.) Прилив у сектор неразмњљивих добара може да изазове и нежељене последице ако не резултира повећањем девизног прилива. Прилив инвестиција у сектор неразмњљивих добара (посебно у сектор некретнина) обично доводи до кредитне експанзије, пораста цена имовине и доводи до премештања ресурса од размњљивих ка неразмњљивим добрима. Растућа увозна тражња и смањена понуда размњљивих добара, додатно оптерећује дефицит текућег платног биланса, што треба да буде озбиљно упозорење креаторима економске политике приликом анализе ефеката СДИ на ниво раста БДП, стопе незапослености, конкурентности домаће привреде и сл.

Табела 3: Инвестиције нефинансијског сектора европских земаља (у 000 ЕУР)

		Инвестиције по		Инвестиције по предузећу	
		запосленом	укупно	МСПП	укупно
ЕУ 27	2007	7,4	8,5	31,7	54,4
	2008	7,7	8,8	33,4	56,7
Бугарска	2007	4,2	4,7	23,0	35,5
	2008	4,4	4,8	24,2	35,7
Мађарска	2007	5,6	6,6	17,5	29,2
	2008	4,4	5,4	14,6	25,1
Словенија	2007	8,3	10,0	35,0	63,8
	2008	9,4	10,8	39,3	67,1
Румунија	2007	6,5	9,3	39,2	90,9
	2008	9,9	12,9	59,2	121,1
Србија	2007	4,1	4,5	12,2	20,7
	2008	3,0	3,9	9,2	18,2

Извор: Еуростат, Републички завод за развој, 2009.

Подаци Табеле 3. показују да Србија није довољно конкурентна као инвестициона дестинација у односу на државе региона, јер су улагања по предузећу као и по запосленом знатно мања у односу на посматране земље. У Стратегији за привлачење страних директних инвестиција, коју је усвојила Влада Србије, дефинисане су четири основне групе проблема (Влада Републике Србије, 2007.) које је потребно елиминисати за боље резултате на том плану:

1. законодавни проблеми – од недефинисаног власништва над грађевинским земљиштем до потребе за модернизацијом и ефикасношћу целокупног судског система,
2. ограничени институционални капацитети за спровођење реформи и за стратешко планирање и маркетинг,
3. неадекватна инфраструктура, споре и недовољне економске реформе и ограничен приступ мерама за унапређење конкурентности,
4. потреба за бољим разумевањем важности СДИ и израда програма који су осетљиви на потребе инвеститора и прецизно усмереног националног програма за промоцију инвестиција.

СДИ могу да донесу различите врсте ризика за земљу у развоју (Центар за либерално демократске студије, 2007.) која им је домаћин, почев од „директне штете“ као што је загађење животне средине и деградација природних богатстава па до осталих ризика од којих су најважнији:

- смањење, уместо повећања, домаће штедње и инвестиција, укључујући ефекте на БНП кроз репатријацију добити;
- „истискивање“ домаћих предузећа са тржишта капитала;
- раст незапослености као последица отпуштања радне снаге;
- повећања тражње за девизама и апресијације девизног курса;
- подршке локалним монопољима и стварање нових ;
- ометања регулације;
- стварање нестабилности кроз повећање финансијских ризика на тржишту;
- настојања да се заштите ренте из технологије уместо трансфера технологије.

Један од највећих проблема српске привреде је велика незапосленост, која се у годинама економске кризе додатно увећала. Једини начин за одрживи раст запослености, у недостатку домаће штедње и капитала, јесу СДИ и подуговарачки ланци који се стварају након њиховог доласка, што је потврдила пракса у Чешкој, Словачкој, Пољској и другим транзиционим европским земљама.

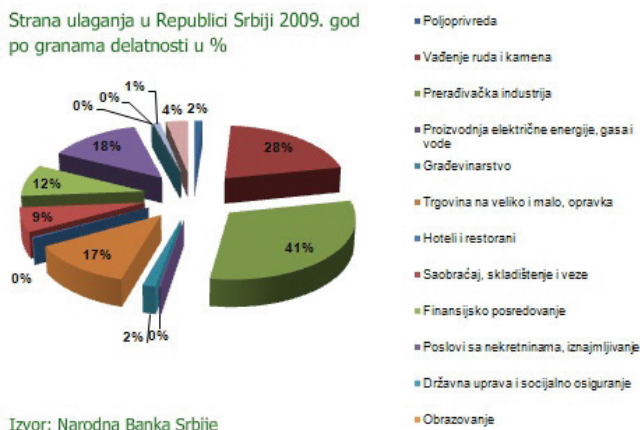
Табела 4: Распон могућих ефеката СДИ

	Распон потенцијалних ефеката страних директних инвестиција							
	директни ефекти				индиректни ефекти			
	позитивни		негативни		позитивни		негативни	
Квантитет	Доводе повећања капитала отварања радних места у индустријама у експанзији	до нето и нових радних места у индустријама у	СДИ аквизиције могу да доведу до рационализације и отпуштања запослених	кроз могу до радних места отварања нових места везе унапред и уназад и ефекте мултипликатора у домаћој привреди	Доводе отварања нових радних места отварања нових места везе унапред и уназад и ефекте мултипликатора у домаћој привреди	до нових места везе фирми доводе до губитка посла	Ослањање на увоз или пресељење постојећих фирми доводе до губитка посла	на или пресељење постојећих фирми доводе до губитка посла
Квалитет	Доводе исплате плата и већу продуктивност	до већих и имају већу продуктивност	Уводе пословне обичаје у нпр. запошљавању који се сматрају непожељним	Преливање „најбоље праксе“ у организацији рада на домаће фирме	Доводе ерозије нивоа плата пошто домаће фирме покушавају да се такмиче до	Доводе ерозије нивоа плата пошто домаће фирме покушавају да се такмиче до	Доводе ерозије нивоа плата пошто домаће фирме покушавају да се такмиче до	Доводе ерозије нивоа плата пошто домаће фирме покушавају да се такмиче до
Локација	Доводе отварања нових и можда бољих радних места у областима са високом незапосленошћу	до нових и бољих радних места у областима са високом незапосленошћу	Доводе загушења већ пренасељених градских области и погоршања регионалних неравнотежа	до већ пренасељених градских области и погоршања регионалних неравнотежа	Подстичу прелазак фирми добављача у области где постоји понуда радне снаге	Доводе пресељења локалних произвођача, погоршавајући регионалну незапосленост	Доводе пресељења локалних произвођача, погоршавајући регионалну незапосленост	Доводе пресељења локалних произвођача, погоршавајући регионалну незапосленост

Извор: UNCTAD (1994)

Инвестициона политика у транзиционом периоду

У развоју конкурентских предности све земље пролазе кроз четири фазе: у првој фази предности се остварују на бази ресурса, у другој на бази инвестиција, у трећој на бази иновација и у четвртој на бази створеног богатства. (Портер и сар. 2008.) Да би конкурентске предности једне привреде дошле до пуног изражаја, потребно је између осталог, водити развојну и инвестициону политику у складу са сопственим развојним интересима и дефинисати стратегију привлачења СДИ кроз фаворизовање њихове алокације у приоритетне секторе националне економије. Одговорност за негативне ефекте СДИ не носе страни улагачи, већ земље примаоци СДИ.

Скица 1. Структура инвестиција по делатностима у %

Какви су ефекти развојне и инвестиционе политике Србије у транзиционом периоду?

У периоду од 2001. до 2007. године Србија је имала релативно висок раст бруто домаћег производа од 5,6% просечно годишње, просечан раст инвестиција од 7,5% и раст извоза од 20,2% просечно годишње, нето прилив директних страних инвестиција од 8,9 млрд евра, значајан раст девизних резерви. (Привредна комора Србије, 2010.) Ипак, све то није било довољно за бржи прикључак развијеном делу света, као ни достизању производних резултата из 90-их година, па је тако ниво БДП из 2007. године износио само 80% БДП из 1990. а индустријска производња 2007. године износила само 50% индустријске производње из 1990. године. (Народна банка Србије, 2010.)

Табела 5: Однос инвестиција и БДП у периоду 2005-2009. године

	2005	2006	2007	2008	2009
БДП, реалан раст	5,6	5,2	6,9	5,5	-3,1
БДП по станов. ЕУР	2.729	3.144	3.900	4.547	4.215
Инвестиције, % БДП	19,0	21,0	24,0	23,2	18,4
СДИ, мил. ЕУР	1.250	3.323	1.821	1.824	1.372

Извор: РЗС, НБС, Министарство финансија, РЗР

Све слабости економске политике Србије у транзиционом периоду су доласком светске економске кризе, посебно од друге половине 2008. године дошле до пуног изражаја. У пуној мери се осетило недовољно инвестирање у реални сектор привреде (индустрију, грађевинарство, пољопривреду), пре свега у сектор разменљивих добара који би допринео

повећању конкурентности домаће привреде, расту извоза, смањењу спољнотрговинског дефицита и смањењу незапослености.

Табела 6: Инвестиције Србије према техничкој структури и величини предузећа у 2008. години (у 000 динара)

	Укупно	Грађевински радови	Опрема са монтажом	Остало
1. Укупне инвестиције	682.593.467	298.740.743	326.729.639	57.123.085
2. Нефинансијски сектор (3+4)	449.657.361	186.121.382	225.250.897	38.285.082
3. Велика пред.	223.115.606	78.706.399	122.509.071	21.900.136
4. МСПП	226.541.755	107.414.983	102.741.826	16.384.946

Извор: Републички завод за развој на основу података РЗС

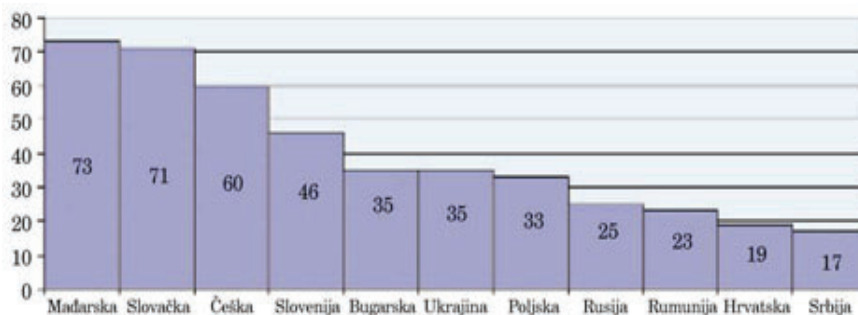
Подаци Табеле 6. указују на то да се цца 1/2 инвестиција у основна средства односи на опрему, а остатак на грађевинске радове и остало, што сигурно није довољно имајући у виду ниво технолошке развијености наше привреде и заостајање за развијеним привредама. (Драшковић, 2011.) Оваква структура инвестиција не може допринети значајном побољшању постојећих производа, нити брзом освајању нових производа и технолошких поступака без којих нема продора на развијена међународна тржишта, изложена међународној конкуренцији, као и разним мерама протекционизма које развијене земље примењују, посебно појачано у условима економске кризе.

Табела 7. Кретање спољног дуга и СДИ у периоду 2001-2009. год.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Спољни дуг у млрд. еур	12,6	10,7	10,8	10,4	13,1	14,9	17,8	21,8	22,8
СДИ у милионима еур	184	500	1.194	774	1.250	3.323	1.821	1.824	1.373

Извор: Републички завод за статистику

Према презентираним подацима (Табела 7), спољни дуг Србије је порастао са 12,6 милијарди Еур-а из 2001. године на 22,8 милијарди у 2009. години, а да повећање дуга није имало позитиван утицај на раст индустријске производње, раст запослености, смањење спољнотрговинског дефицита, изградњу значајнијих инфраструктурних објеката или смањење разлика у регионалној развијености. У истом периоду, СДИ су износиле 12,243 милијарде Еур-а или просечно годишње 1.360 милијарди Еур-а, при чему прилив СДИ није допринео економском развоју привреде Србије.

Скица 2. Извоз као % БДП, 2008. године

Подаци о учешћу извоза у БДП (Скица 2) указују веома јасно на низак ниво конкурентности привреде Србије и релативно заостајање у односу на земље окружења, посебно нове чланице ЕУ (Мађарска, Словенија, Чешка, Словачка) које развој својих економија заснивају на улагањима која доприносе повећању извоза у укупном БДП.

Инвестициона политика у функцији равномерног регионалног развоја Србије

Сви досадашњи модели привредног раста и развоја базирали су се на секторским приоритетима и секторским политикама, углавном на краткорочним и средњорочним циљевима. Регионални развој и дугорочно регионално планирање су били маргинализовани, а мере на овом подручју су биле несинхронизоване, краткорочног карактера и усмерене углавном на подстицање развоја појединих неразвијених подручја. Транзициони процеси од 2000. године само су додатно потенцирали и мултипликовали негативне ефекте регионалне економске политике.

Циљеви регионалног развоја дефинисани Стратегијом регионалног развоја Србије 2007-2012. године су: одржив развој, подизање регионалне конкурентности, смањење регионалних неравномерности и сиромаштва, заустављање негативних демографских кретања, наставак процеса децентрализације, економска интеграција српских заједница на Косову и Метохији и изградња институционалне регионалне инфраструктуре. (Влада Републике Србије, 2007.)

Процес транзиције је имао изразито негативан утицај на регионе-центре традиционалне индустрије, као што су металски комплекс, производња

саобраћајних средстава, текстилна индустрија и др. који су ангажовали велики број радно способног становништва. То је условило тенденцију демографског пражњења ових подручја, а и повећало друштвене трошкове због велике концентрације становништва у великим градовима.

Табела 8: Регионални диспаритети у Србији (2008. година)

Индикатори	БДВ по становнику	Зараде по становнику	Стопа незапослености	Демографско пражњење 1971-2000 (%)
Екстремне вредности	16:1	4:1	4:1	(-28,5): (+32)
	Град Београд: Топлички	Град Београд: Јабланички	Јабланички: Град Београд	Пиротски: Град Београд

Извор: Републички завод за развој, 2009.

Учешће Србије у привлачењу СДИ је значајно повећано у односу на почетак транзиционог периода, али је недовољно у односу на неопходност бржег развоја и смањивања великих економских разлика у односу на развијене земље. Неповољна је и чињеница да се страни инвеститори углавном концентришу на подручјима већих градова и развијених региона, што је још више продубило ионако велике регионалне разлике. Несклад у регионалној конкурентности се огледа у концентрацији привредне активности успешних предузећа, високој добити и запослености у Београду и Јужно-бачком округу, док су сви остали региони суочени са ниском привредном активношћу, неразвијеношћу и високом стопом незапослености. На пример, у 2008. години (табела 8.) ова два региона учествују са 2/3 укупног републичког прихода и добити, и више од 2/3 капитала.

Регионална привреда није довољно прилагођена за високе захтеве конкурентских ино-тржишта, тако да је извоз концентрисан у развијеним регионима док је учешће појединих неразвијених региона у укупном извозу и увозу симболично. Конкурентски потенцијал националне привреде најбоље одражава њена извозна активност, док је регионална конкурентност способност региона да привуче инвеститоре, убрза и подржи привредну активност тако да привреда региона има одржив и динамичан привредни раст. (Jefferson Institute, 2003.) Како је равномеран привредни развој циљ, а подизање њихове конкурентности стратешко опредељење Србије, приоритет регионалне политике у извозном сегменту је подстицање динамичног развоја региона повећањем њихове конкурентности и извозне оријентације.

Табела 9: Регионална економска асиметричност 2008. (подаци у %)

	Број предузећа	Запосле- ност	Приход	Добит	Губитак	Капитал
Београд	41,0	31,4	49,0	52,0	53,0	56,0
Јужно- бачки	11,2	10,8	16,6	14,0	7,4	12,5
Укупно	52,2	42,2	65,6	66,0	60,4	68,5

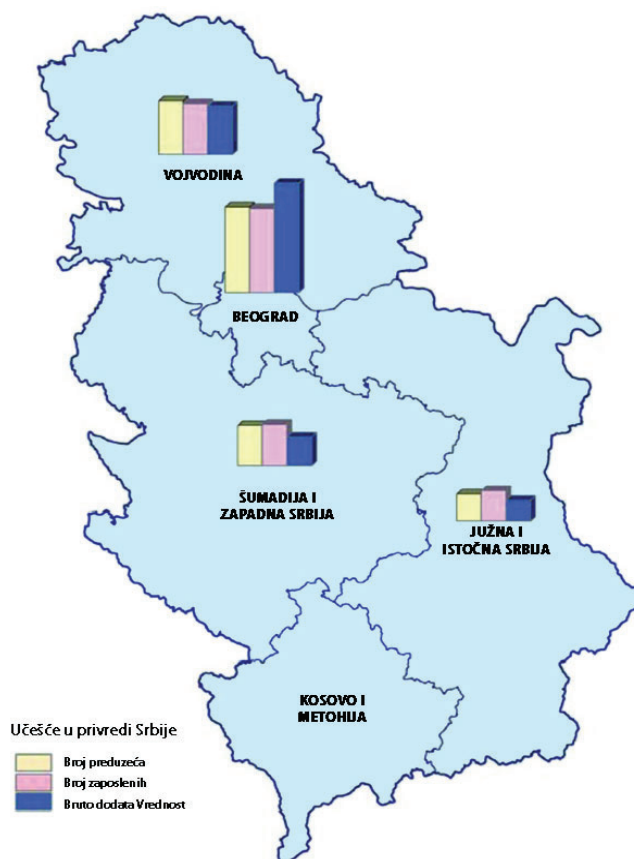
Извор: Републички завод за развој, 2009.

Негативан спољнотрговински биланс Србије је последица неповољне извозне структуре у којој доминирају радно интензивни (за чију је производњу карактеристичан ниско квалификован рад) и ресурсно интензивни (производи ниског степена финализације, углавном аграрни и рудни инпути) производи, док у увозу доминирају енергетске сировине и технолошки интензивни производи. Од 2001. у структури извоза чак се смањује учешће производа на којима би требало да се заснива конкурентност Србије, а то су технолошко-интензивни производи и производи интензивни људским капиталом, у чијој производњи доминирају коришћење модерне технологије, квалификован рад, савремени методи управљања процесом производње, као и производи који поседују неценовне предности – квалитет, дизајн, сервисирање и др.

Индустријска структура Србије у протеклом транзиционом периоду скоро да се није променила – и даље је заснована на радно-интензивним подсекторима. У ниско и средње-ниским (Low-tech i Medium-low tech) подсекторима запослено је 75% радника, делатност обавља 90% предузећа и остварује се 76 % новостворене вредности. Трансформација привреде потенцирала је продубљавање регионалних асиметричности које се примарно испољавају све већом концентрацијом привредних активности у Дунавско-савском појасу. Скоро 2/3 прерађивачке индустрије концентрисано је у два региона : регион Војводине и Града Београда, (Скица 3), а само 37% прерађивачке индустрије се налази на осталом подручју.(Републички завод за развој, 2010.)

Сигурно је да се овако негативно регионално стање може променити, пре свега, повећањем инвестиција у поједине општине, округе и регионе а у том процесу активну улогу морају имати и надлежне државне институције, од Фонда за развој, Агенције за регионални развој, СИЕПЕ и других регулаторних тела на државном и локалним нивоима. Значајне мере за

динамичан регионални развој су инфраструктурне инвестиције у путној привреди, инвестиције у енергетски сектор (хидро и термо-електране), формирање развојне (инвестиционе) банке на нивоу државе, развој регионалног тржишта хартија од вредности, повезивање институционалних инвеститора (инвестициони фондови, добровољни пензиони фондови, сектор осигурања) и привреде, посебно сектора малих и средњих предузећа, стварање стимулативног привредног амбијента и правне сигурности за привлачење инвестиција из дијаспоре, стимулисање повезивања сектора малих и средњих предузећа путем пословних инкубатора, кластера и сл.

Скица 3. Регионална економска концентрација

Закључак

На почетку транзиционог периода земље у развоју се карактеришу недостатком сопственог капитала, управљачких знања (менаџмент), савремене технологије, извозних канала и домаће штедње из које би могле да финансирају сопствени раст и развој. Због тога су у својим развојним плановима принуђене да се, у великој мери, ослањају на инострани капитал, од кога су се стране директне инвестиције показале као најквалитетнији облик. С једне стране, прилив СДИ доноси нову технологију, управљачка знања и могућност укључивања у међународну производњу и трговину, а поред тога, ова средства су и квалитетан извор покрића дефицита платног биланса јер не стварају обавезе према иностранству. Због тога је веома значајно за све земље у транзицији да континуирано стварају претпоставке за снажнији прилив СДИ у будућности и усмеравају инвестиције ка приоритетним секторима националне економије.

Србија је у транзиционом периоду имала реалан раст БДП, све до 2009. године, али је он био заснован на инвестицијама у секторе неразменљивих добара, пре свега трговину, банкарство, телекомуникације, некретнине. На другој страни, инвестиције у реални сектор, пре свега прерађивачку индустрију биле су у другом плану (за разлику од других транзиционих земаља), што је резултирало веома незавидном позицијом привреде Србије у погледу конкурентности, обима и структуре извоза, спољнотрговинског дефицита, стопе незапослености што, са своје стране говори о способности економске политике да искористи позитивне ефекте које СДИ са собом носе.

Додатни проблем и задатак креаторима економске и инвестиционе политике у будућем периоду јесте и отклањање диспаритета регионалног развоја и смањење неоправдано великих регионалних разлика у развијености, насталих пре свега малим инвестиционим активностима у већини региона Србије (изузев Београда и Јужно-бачког региона). Како се страни инвеститори углавном концентришу у развијеним регионима и већим градовима, потребно је створити повољан инвестициони амбијент и на нивоу неразвијених региона, округа и општина у циљу стварања предуслова за равномеран привредни развој и заустављање негативних демографских кретања у Републици.

Литература

- Републички завод за развој (2010), “Извештај о развоју Србије 2009. године, Београд.
- Савет страних инвеститора, Бела књига (2009., 2010.), Београд.
- Максимовић Љ., Концепт о односу СДИ и развоја земаља у транзицији, Научни скуп “Инострани капитал као фактор развоја земаља у транзицији”, Економски факултет, Крагујевац, 2009.
- Влада Републике Србије (2007), “Стратегија регионалног развоја Републике Србије 2007-2012”, Службени гласник Републике Србије 21/07.
- Jefferson Institute, Конкурентност привреде Србије, Београд (2003).
- Центар за либерално демократске студије “Гринфилд инвестиције у Србији”, Београд, 2007.
- Porter et al., The Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index, The Global Competitiveness Report 2007-2008, WEF
- LOCOMonitor Monthly Investment Monitor Global (MIM) edition, 2007.
- Народна банка Србије, Статистички билтен, 2009., 2010., (више бројева), Београд.
- Привредна комора Србије, Центар за научно-истраживачки рад, 2010.
- Драшковић Б., (2011) „Да ли је могућ коперникански обрт у стратегији развоја Србије“, Економски видици, XVI (2011), br. 1: str. 19-29.